

до наказу від _____ 2020 р. № _____

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу і консалтингу

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Директор ННІ неперервної освіти і туризму
М.М. Кулаєць
“ 30 ” _____ 2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу і консалтингу
Протокол №12 від “16” 06 2020р.

Завідувач кафедри
Д.І. Басюк

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сільськогосподарська дорадча діяльність

спеціальність 073 «Менеджмент»
освітня програма «ДОРАДНИЦТВО»

ННІ неперервної освіти і туризму

Розробник: доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу і
консалтингу, к.е.н., доцент Кудінова І.П.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

1. Опис навчальної дисципліни

Сільськогосподарська дорадча діяльність (назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Магістр	
Спеціальність	073 «Менеджмент»	
Освітня програма	«Дорадництво»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	
Семестр	2	
Лекційні заняття	15 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.	год.
Лабораторні заняття	- год.	год.
Самостійна робота	120 год.	год.
Індивідуальні завдання	- год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	2 год.	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни “Сільськогосподарська дорадча діяльність” – формування у слухачів магістратури системи знань і навичок з сільськогосподарського дорадництва, підкреслення ролі спеціалістів аграрного профілю як консультантів. Завдання дисципліни: ознайомлення з організацією і тенденцією розвитку дорадчих служб; вивчення комунікаційного процесу роботи дорадчої служби; навчання консультуванню товаровиробників та сільського населення; вивчення методів організації взаємодії з сільськими товаровиробниками; психологічних аспектів дорадчої діяльності; вивчення особливостей економічного аналізу та консультування з профілю роботи і спеціалізації фахівця.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- суть Закону України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” та інших нормативних документів,
- роль системи сільськогосподарського дорадництва в Україні та характеристики діючих моделей;
- методологію організації навчальних заходів: консультацій, семінарів, демонстрацій тощо;
- особливості роботи з інформаційно-комунікаційними системами;
- методологію роботи з окремими людьми, групами, громадянами і громадськими організаціями;
- психологічні аспекти дорадчої діяльності;
- особливості економічного аналізу і консультування з профілю роботи фахівця.

вміти:

- застосовувати набуті знання для розв'язування наступних практичних задач:
- спілкуватися з людьми різних соціальних верств;
- визначати потребу фермерів та сільськогосподарських товаровиробників у наданні консультаційних послуг;
- кваліфіковано застосовувати масові, групові та індивідуальні методи роботи з сільськими товаровиробниками;
- вибрати найбільш дійові методи розповсюдження інформації;
- організовувати взаємодію дорадчих служб з сільськими товаровиробниками, громадами та громадськими організаціями.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1 - Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу явищ та процесів
- ЗК2 - Здатність застосовувати отримані знання у практичних ситуаціях
- ЗК3 - Здатність застосовувати інформаційні і комунікаційні технології для пошуку та аналізу науково-технічної інформації, організації наукових досліджень та оброблення одержаних результатів
- ЗК4 - Здатність до проведення наукових досліджень на високому професійному рівні
- ЗК5 - Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, прагнення до саморозвитку
- ЗК6 - Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, готовність нести відповідальність за прийняті рішення
- ЗК7 - Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
- ЗК8 - Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблемні питання
- ЗК9 - Здатність працювати в команді та автономно
- ЗК10 - Здатність працювати в контексті міжнародної інтеграції
- ЗК11 - Здатність розробляти та керувати проектами
- ЗК12 - Здатність володіння навиками дорадчої діяльності

ЗК13 - Здатність виявляти ініціативу та підприємливість, діяти соціально відповідально

ЗК14 - Здатність володіння українською та щонайменше однією з іноземних мов на рівні професійного і побутового спілкування.

фахові (спеціальні) компетентності (СК):

СК1. Знання найбільш передових концептуальних та методологічних основ в сфері дорадництва.

СК2. Знання законодавства України та нормативно-правових актів Європейського Союзу.

СК3. Здатність орієнтуватися в нормативно-правових актах зарубіжних країн в сфері дорадництва.

СК4. Уміння проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей.

СК5. Уміння розробляти та реалізовувати проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі соціальні, культурні, етичні та інші проблеми у сфері дорадництва.

СК6. Наявність лідерських навичок, що передбачає:

- уміння встановлювати цілі, визначати пріоритети та орієнтири в сфері дорадництва;
- навички зі стратегічного планування;
- уміння працювати з великим обсягом інформації та здатність виконувати одночасно декілька завдань;
- уміння вести ділові переговори;
- уміння досягати кінцевих результатів.

СК7. Уміння приймати ефективні рішення, що передбачає:

- аналіз державної політики;
- наявність необхідних знань для ефективного розподілу та використання ресурсів (людських, матеріальних, фінансових).

СК8. Компетентності у сфері комунікації та взаємодії, що передбачають:

- уміння здійснювати ефективну комунікацію;
- уміння спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю для дослідження та вирішення нагальних питань сфери дорадництва;
- уміння налагоджувати і підтримувати співпрацю та партнерську взаємодію;
- уміння бути відкритим для спілкування та відкритим у провадженні професійної діяльності.

СК9. Компетентності в сфері управління змінами, що передбачають:

- уміння формувати плани змін та покращень;
- управляти змінами та реакцією (спротивом) на них;
- проводити оцінку ефективності змін.

СК10. Уміння управляти організацією та персоналом, що передбачає:

- організацію роботи і здійснення контролю;
- управління проектами;

- управління якісним обслуговуванням;
- мотивування;
- управління людськими ресурсами.

СК11. Здатність демонструвати та послуговуватися в професійній діяльності та побуті особистісними компетенціями, зокрема проявляти:

- принциповість, рішучість і вимогливість під час

прийняття рішень;

- спрямованість на служіння суспільству, захист національних інтересів;

- системність у виконанні будь-яких завдань і обов'язків;

- інноваційність та неупередженість;

- самоорганізацію та саморозвиток;

- уміння працювати в стресових ситуаціях.

СК12. Здатність до управління публічними фінансами, що передбачає:

- знання основ бюджетного законодавства;

- знання системи державного контролю у сфері публічних фінансів.

СК13. Здатність роботи з інформацією, що включає:

- знання основ законодавства про інформацію;

- уміння працювати в умовах електронного урядування.

СК14. Здатність до автономного прийняття рішень та їх реалізації.

СК15. Уміння брати на себе відповідальність та нести її, зокрема в частині соціальної відповідальності за результати прийняття стратегічних рішень.

СК16. Здатність до саморозвитку та самовдосконалення протягом життя, відповідальність за навчання інших.

3. Програма та структура навчальної дисципліни «Сільськогосподарська дорадча діяльність» для повного терміну денної (заочної) форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. Концептуальні основи сільськогосподарської дорадчої діяльності													
Тема 1 Наукова сутність та еволюція розвитку сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні		14	2	2			10						
Тема 2 Комунікаційний процес в сільськогосподарському дорадництві		24	2	2			20						
Тема 3. Методи сільськогосподарської дорадчої діяльності		24	2	2			20						
Тема 4. Психологічні		24	2	2			20						

аспекти сільськогосподарської дорадчої діяльності													
Разом за змістовим модулем 1		86	8	8			70						
Змістовий модуль 2. Розвиток сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні													
Тема 5. Загальні питання консультування в дорадництві		24	2	2			20						
Тема 6. Особливості роботи дорадчих служб в Україні		24	2	2			20						
Тема 7. Перспективи розвитку системи дорадництва в Україні		16	3	3			10						
Разом за змістовим модулем 2		64	7	7			50						
Усього годин		150	15	15			120						

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інтернет-ресурси в дорадчій діяльності	2
2	Визначення потреб товаровиробників в дорадчих послугах	2
3	Методика застосування методів дорадчої діяльності	2
4	Роль лідера в дорадчій діяльності	2
5	Діагностика проблем сільськогосподарського підприємства з використанням методу SWOT-аналізу	2
6	Практична реалізація дорадчих послуг	2
7	Спрощений інвестиційний аналіз з використанням методики часткових бюджетів	3
	Разом	15

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Мета інформаційно-консультаційної діяльності.
2. Завдання інформаційно-консультативної діяльності.
3. Основні принципи інформаційно-консультаційної діяльності.
4. Характеристика основних методів роботи дорадчої служби.
5. Хто такі пізня більшість?
6. Назвіть Екстеншн програми.

7. Хто такі ранні впроваджувачі?
8. Види інформаційно-консультаційних послуг.
9. Що таке “мозкова атака”?
10. Назвіть джерела фінансування Екстеншн.
11. Хто такі рання більшість?
12. Базові телекомунікації.
13. Що таке інформаційно-консультаційна діяльність?
14. Які моделі Екстеншн існують в світі?
15. Що таке активне навчання?
16. Модель розвитку дорадництва України.
17. Що таке дорадчі послуги?
18. Структура дорадчої служби Мінагрополітики України.
19. Що таке демонстраційне господарство?
20. Масові методи в дорадництві
21. Індивідуальні методи роботи в дорадництві.
22. Хто є суб’єктом дорадчої діяльності?
23. Групові методи роботи в дорадництві.
24. Що таке дорадчі послуги?
25. Перевага групових методів над масовими.
26. Що таке “SWOT- аналіз”?
27. Атракція і емпатія.
28. Суть методу “часткових бюджетів”.
29. Темперамент, його типи.
30. Що таке польовий день?
31. Прийоми психологічного впливу.
32. Що таке ділова гра?
33. Хто такі новатори?
34. Хто такий консультант.
35. Призначення інформаційно-консультативної служби.
36. Соціально-психологічні характеристики людини.
37. Правила ведення переговорів.
38. Коли і де виникла Екстеншн.
39. Місце консалтингу в аграрній політиці держави.
40. Що таке характер?
41. Рекомендації з ведення телефонної розмови.
42. Що таке дискусія?

1. Коли в Україні виникло дорадництво?

1	1980 р.,
2	2004 р.,
3	1991 р.,
4	1998 р.

2. Скільки рівнів має дорадчий сервіс в Україні:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

3. Суб'єктами сільськогосподарської дорадчої діяльності є:

1	дорадники,
2	експерти-дорадники,
3	дорадчі служби,
4	об'єкти державного управління.

4. Фізична особа, яка на професійній основі проводить дорадчу діяльність, склала кваліфікаційний іспит та одержала кваліфікаційне свідоцтво і внесена до Реєстру сільськогосподарських дорадників та експертів-дорадників - це:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

5. Що не є завданням дорадчої служби?

1	інформування,
2	консультування,
3	впровадження,
4	планування,
5	навчання.

6. Система дорадництва у світі зародилася:

1	в XIX столітті в США,
2	в XIX столітті в Англії,
3	в XVIII столітті в Росії,
4	в XIX столітті у Голландії.

7. Які складові частини дорадчої діяльності?

1	інформаційно-довідкова,
2	консультаційна,
3	інноваційна,
4	навчальна,
5	освітня.

8. Поширення та впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки та технологій, надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг – це:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь словосполученням)

9. Розставити у відповідності до методів консультування наступні елементи:

А. Групові	1. реклама,
В. Масові	2. семінар,

С. Індивідуальні	3. день поля, 4. консультування по телефону, 5. виставки, 6. консультування в господарстві, 7. ділова гра, 8. консультування за допомогою листування, 9. дискусія, 10. інформація в Інтернеті, 11. інформація на щитах на людних магістралях, 12. лекції, 13. публікації в пресі, 14. телебачення.
------------------	--

10. Фізична особа, яка проводить дорадчу діяльність не на постійній основі, має достатній фаховий рівень та одержала кваліфікаційне свідоцтво відповідно до вимог законодавства і надає дорадчі послуги на запит дорадчих служб та дорадників - це:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь словосполученням)

11. Перша сучасна сільськогосподарська дорадча служба в Україні сформована?

1	у 1991 році на Харківщині,
2	у 1993 році на Полтавщині,
3	у 1995 році на Львівщині,
4	у 1999 році на Одещині.

12. Сукупність дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб особистих селянських та фермерських господарств, господарських товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства – це:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь словосполученням)

13. Виберіть правильну послідовність елементів консультаційного процесу:

1	аналіз,
2	виявлення проблем,
3	результат,
4	рекомендації, щодо їхнього рішення,
5	прийняті рішення і дії.

14. Документ, який підтверджує достатній фаховий рівень сільськогосподарського дорадника або сільськогосподарського експерта-дорадника за програмою базової підготовки для самостійного здійснення дорадчої діяльності – це:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь словосполученням)

15. Що являється консалтинговою послугою?

1	договір,
2	навчання,
3	інформація,
4	сировина.

16. Процес передачі інформації між людьми - це:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

17. Які з названих етапів комунікаційного процесу відносять до джерела інформації:

1	прийом,
2	розшифрування,
3	сприйняття,
4	передавання,
5	кодування,
6	створення.

18. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» був прийнятий

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь)

19. Встановіть відповідність між країнами і проектами міжнародної допомоги:

A. DFID, B. USAID, C. FARM	1. США, 2. Канада, 3. Німеччина, 4. Росія, 5. Голландія, 6. Великобританія, 7. Польща.
----------------------------------	--

20. Встановіть відповідність:

A. інфляція, B. консультація, C. інвестиція, D. дискусія, E. комунікація.	1. іноземний капітал, що вкладається в розвиток країни, 2. знецінювання грошової одиниці, зростання цін, 3. обмін ідеями і думками, 4. передача знань з метою удосконалення дій, 5. передача інформації від однієї людини до іншої.
---	---

21. Встановіть відповідність:

A. 1991 р., B. 2004 р., C. 1995 р., D. 2005 р.	1. прийняття Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», 2. зародження дорадництва в Україні, 3. набрання чинності Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», 4. на Львівщині сформована перша сучасна сільськогосподарська дорадча служба.
---	---

22. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» набрав чинності у

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь)

23. З наведеного переліку виберіть метод, який є універсальним методом передачі інформації:

1	телефонна розмова,
2	лекція,
3	день поля,
4	семінар,
5	виставка,
6	тренінг.

24. Хто є ключовими особами у системі сільськогосподарського дорадництва?

1	фермери,
2	посередники, які реалізують сільськогосподарську продукцію,
3	викладачі,
4	дорадники,
5	голови фермерських асоціацій.

25. Консультування, при здійсненні якого дорадник виконує діагностику, розробку рішень та рекомендацій щодо їх впровадження, називається:

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

26. День поля – який це метод роботи?

1	масовий,
2	груповий,
3	індивідуальний,
4	статистичний.

27. Коли була створена Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб?:

(у бланку відповідей впишіть дату і рік)

28. Виберіть з переліку методи, які є і масовими і груповими:

1	виставки,
2	тренінги,
3	лекції,
4	семінари,
5	ярмарки,
6	реклама.

29. Вкажіть порядок фаз консультаційного процесу?

1	впровадження,
2	підготовка,
3	навчання,
4	завершення,
5	діагностика,
6	консультація,
7	самонавчання,
8	планування дій.

30. Хто з перелічених осіб є експертами-дорадниками:

1	практики сільськогосподарського виробництва,
2	управлінці,
3	працівники закладів науки і освіти,
4	бухгалтери,
5	економісти,
6	юристи,
7	агрономи,
8	студенти.

6. Методи навчання

Заняття проводяться за індивідуальною схемою залежно від теми.

- Питання-відповідь - метод опитування студента викладачем і один іншого шляхом постановки питань.
- Індивідуальна робота - самостійна робота студентів з літературою і завданням.
- Робота в групах - робота в групі колег.
- Мозкова атака - коротке інтенсивне обговорення питання з метою знаходження оптимального рішення за мінімальний термін.
- Ситуаційне завдання - завдання, що моделює реальну ситуацію з метою максимального наближення до практичних знань і дій.
- Дискусія - методика, що полягає в обговоренні сторонами конфліктної ситуації протягом строго обмеженого часу.

7. Форми контролю

Програма передбачає проведення постійного контролю знань студентів у ході практичних занять, опитування, виконання ними комплексних контрольних

завдань, застосування модульно-рейтингової системи навчання та оцінки знань, та складання заліку після вивчення курсу дисципліни.

Форми контролю студентів, які використовуються при вивченні дисципліни «Управлінський консалтинг»: поточний, рубіжний і підсумковий контроль.

Поточний контроль знань є органічною частиною всього педагогічного процесу і слугує засобом виявлення ступеня сприйняття (засвоєння) навчального матеріалу. Управління навчальним процесом можливе тільки на підставі даних поточного контролю. Завдання поточного контролю зводяться до того, щоб:

- виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається;
- визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення;
- виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи, встановивши причини, які перешкоджають їх роботі;
- виявити рівень опанування навиків самостійної роботи і намітити шляхи і засоби їх розвитку;
- стимулювати інтерес студентів до предмету і їх активність у пізнанні.

Головне завдання поточного контролю – допомогти студентам організувати свою роботу, навчитись самостійно, відповідально і систематично вивчати усі навчальні предмети.

Рубіжний (тематичний, модульний, блоковий) контроль знань є показником якості вивчення окремих розділів, тем і пов'язаних з цим пізнавальних, методичних, психологічних і організаційних якостей студентів. Рубіжний контроль може проводитись усно й письмово, у вигляді контрольної роботи, індивідуально або у групі.

Підсумковий контроль студентів проводиться з метою оцінки їх знань і навиків з дисципліни. Основна мета - встановлення дійсного змісту знань студентів за обсягом, якістю і глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності.

Основними формами контролю знань студентів є контроль на лекції, на практичних заняттях, у поза аудиторний час, на консультаціях і екзаменах.

Контроль на лекції ми проводимо як вибірково (усне опитування студентів) або з застосуванням тестів (за раніше викладеним матеріалом).

Поточний контроль на лекції покликаний привчити студентів до систематичної проробки пройденого матеріалу і підготовки до майбутньої лекції, встановити ступінь засвоєння теорії, виявити найбільш важкі для сприйняття студентів розділи з наступним роз'ясненням їх.

Контроль у поза аудиторний час.

1. Перевірка конспектів лекцій і рекомендованої літератури.
2. Перевірка і оцінка рефератів по частині лекційного курсу, який самостійно пророблюється.
3. Індивідуальна співбесіда зі студентом на консультаціях.

Консультації. Мета консультацій - допомогти студентам розібратись у складних питаннях, вирішити ті з них, у яких студенти самостійно розібратись не можуть. Одночасно консультації надають можливість проконтролювати знання

студентів, скласти правильне уявлення про перебіг і результати навчальної роботи.

Стандартизований контроль знань (тестовий).

Іспит –це вид підсумкового контролю, при якому засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни оцінюється на підставі результатів поточного модульного контролю та підсумкової атестації).

8. Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

9. Методичне забезпечення

1. Силабус навчальної дисципліни «Сільськогосподарська дорадча діяльність».
2. Методичні вказівки до проведення практичних занять.
3. Методичні вказівки до самостійної роботи студентів.
4. Перелік запитань для тестової перевірки знань(контрольної роботи).

10. Рекомендована література

Основна

1. Кальна-Дубінюк Т.П., Кудінова І.П., Рибак Л.Х., Серeda Л.М. Навчальний посібник для дистанційного навчання "Сільськогосподарська дорадча діяльність" - Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. - 344 с.
2. Безкровний М.Ф. Основи аграрного консалтингу. Навч. посібник. – К.: Аграр Медіа Груп, 2012. - 528 с.
3. Галич О.А., Сосновська О.О. Сільськогосподарське дорадництво. Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 368 с.
4. Закон України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” від 17 червня 2004 р. № 1807 – IV. // Урядовий кур’єр. – 2004. – 23 червня.

5. Кудінова І.П. Організація навчання в інформаційно-консультаційній діяльності: Навч. посібник. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 228 с.

6. Кальна-Дубінюк Т.П., Корінець Р.Я., Кудінова І.П., Рибак Л.Х., А.С. Хвалінська. Словник-довідник з дорадництва. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2008. – 208 с.

Додаткова

1. Верба В.А., Решетняк Т.І. Організація консалтингової діяльності: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 244 с.

2. Основи сільськогосподарського дорадництва в Україні: Навчальний посібник для дорадчих служб / За ред. Романа Шмідта. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2003. – 680 с.

3. Кумицький С.П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – 224 с.

4. Управлінський консалтинг: Навч. посібник / Г.М. Калетнік, М.Ф. Безкровний, Т.Д. Іщенко. – К.: «Аграрна освіта», 2012. – 448 с.

5. A.W. van den Ban & H.S. Hawkins. Agricultural Extension. Second edition. – 1996 by Blackwell Science Ltd. – 315pp.

6. Tlektes I. Espolov, Stanley R. Johnson, Zhenisbek Zh. Suleimenov, Tetyana Kalna-Dubinyuk, Aliya Arynova "Extension in Kazakhstan and the Experience of the USA: Lessons from a Working National Model". - USA. - 2012.- 122 p.

7.

11. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Президента України. – Режим доступу: www.president.gov.ua.

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

3. Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

4. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу: www.minagro.gov.ua.

6. Офіційний сайт Державного комітету України по земельних ресурсах. – Режим доступу: www.myland.org.ua.

7. Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні. – Режим доступу: <http://www.municipal.gov.ua/>.

8. Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції. – Режим доступу: www.nceai.gov.ua.

9. Парламентська Асамблея НАТО. – Режим доступу: www.nato-pa.int.

10. Єдина база даних суб'єктів владних повноважень. – Режим доступу: <http://email.court.gov.ua/>.

11. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс. – Режим доступу: <http://zir.minrd.gov.ua/>.

12. Аграрний сектор України. – Режим доступу: www.agroua.net.

13. Найбільша електронна бібліотека. – Режим доступу: ua.bookfi.org.

14. Агентство США з міжнародного розвитку. – Режим доступу: www.usaid.kiev.ua.

15. Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб. – Режим доступу: www.dorada.org.ua.
16. Український клуб аграрного бізнесу. – Режим доступу: <http://ucab.ua/ua>.
17. Українська аграрна конфедерація. – Режим доступу: <http://agroconf.org/>.
18. Асоціація фермерів та приватних землевласників України. – Режим доступу: <http://farmer.co.ua/>.
19. Львівська аграрна дорадча служба. – Режим доступу: <http://lads.com.ua/>.
20. Полтавська обласна сільськогосподарська дорадча служба. – Режим доступу: porada.biz.ua.
21. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму. – Режим доступу: www.greentour.com.ua.
22. Кредитна спілка громада м. Херсон. – Режим доступу: www.gromada.ks.ua.